

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

A. Bauer.

Industrielle Fremtidsopgaver.

INDUSTRIE
FORENINGEN

273

3007

338 Bau gl

1877.

70-17

INDUSTRIELLE FREMTIDSOPGAVER.

AF

ADOLF BAUER.

DANMARKS TEKNISKE BIBLIOTEK

KJØBENHAVN.

P. G. PHILIPSENS FORLAG.

THIELES BOGTRYKKERI.

1877.

**INDUSTRI-
FORENINGEN.**

INDUSTRIELLE FREMTIDSOFGAVER.

SÆRTRYK AF „INDUSTRIFORENINGENS MÅNEDSSKRIFT“.

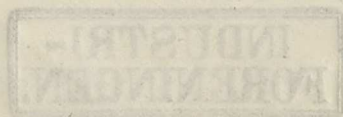
DANMARKS TEKNISKE BIBLIOTEK

KØBENHAVN

P. O. RICHSEN'S FORLAG

TRINE'S BOKHUS

1877

Nye Tider stille nye Opgaver. Der kan næppe være nogen Tvivl om, at et heelt Afsnit af vor Udvikling er tilbagelagt, og at de Bevægelser, som den sidst forløbne Periode har at opvise, nu ere afsluttede og skulle til at bære deres Frugter — gode som slette. Det er et bevæget Tidsrum at see tilbage paa, den Aarrække, der er forløbet siden 1849, og særlig paa det industrielle Omraade har den en Række af Forandringer og Omdannelser at opvise, der snart staa i Sammenhæng med det hele store Samfunds Forandringer, snart begrændse sig til den mindre, men betydningsfulde Kreds af Industriens Dyrkere. Den almindelige sociale Friheds Indførelse er Tegnet til Lavsvæsenets Ophævelse. En gammel, indgroet Tingenes Tilstand, der har udviklet sig gennem Aarhundreder, og hvis jernhaarde Ring omsluttede Alle, der havde fælles Virksomhed, bliver pludselig sprængt af, og den meest ubundne Frihed træder i Stedet. Et nyt Samfund skal, for største Delen under ganske forandrede Betingelser, organisere sig paa det gamles Ruiner. Videnskaben træder til og rækker Industrien sin Arm, nye Raastoffer opdages, Capitalen er nu mere villig til at forene sig med Arbeidet, og Handelens Opsving og udvidede Samfærdselsmidler hjælpe til at udvide Markedet. Følgen er, at Haandværket mere og mere forandres og omdannes, Arbeideren trænges til Side af Maskinen, Mesteren af Fabrikanten, og denne, Bedriftens ansvarlige Styrrer, af det upersonlige Actieselskab — kort sagt: den lille Industri fortrænges af den store. Det er ikke Altsammen Lysbilleder, der fremtræde paa denne Baggrund, ogsaa stærke Skygger vise sig. Efter at Mesteren er bleven fri, kræve hans Undergivne ogsaa deres Frihed, Drengen ikke mindre end Svenden, og ogsaa for dem sprænges alle Baand — den første Verdensudstilling giver ogsaa Anledning til »Inter-

nationales « Oprettelse — »det sorte Punkt i Horizonten« nærmer sig og trækker op til en mørk Sky, der udgyder sine socialistiske Vande: ligesom Haandværksmesteren trængtes tilbage af Fabrikanten, trænges Arbeideren til Side af Maskinen, Capitalens Tilstrømning driver Prisen paa Livsfornødenheder og Arbeide op og fremkalder Svindel. Fabrikationen og dens Udvidelse holder ikke altid Skridt med Forbrugét: Alt bevæger sig med rastløs Hastighed; det Gamle er sprængt bort, der er ikke Tid til at bygge noget Nyt op, og naar da Bevægelsen pludselig standser, og man seer tilbage, er det forklarligt, at Mange griber af Ængstelse. Det gjælder da om at undersøge, hvor man holder, at finde Udgangspunkterne for det Nye og at klare sig de nye Opgaver, Tiden stiller. Det er et af disse Punkter, som her skal omtales.

Blandt de Opgaver, det forløbne Tidsrum har bragt til Afslutning, er ogsaa Ordningen af vor Haandværkerundervisning ved Oprettelsen af en stor Haandværkerskole. Lige siden den nye Tid begyndte at dæmre, siden Haandværkerforeningen blev stiftet i 1840 og Industriforeningen i 1838, hver med sin særlige Opgave — den første at bevare det meest mulige af det Gamle, den sidste fornemmelig for den nye Klasse af Haandværkere, der opstod, de Industridrivende — have begge Foreninger gjort Tilveiebringelsen af en stor Haandværkerhøiskole til deres Opgave. Det er nu lettere at see tilbage end den Gang at see frem, man kan nu bedømme, hvor ofte der blev grebet fejl, hvor megen kostbar Tid der blev spildt, og hvilke vigtige Opgaver, man lod ligge; men alligevel er det dog den hidtil bestaaende Underviisningsanstalt, »det tekniske Institut«, der har baaret sin Deel af Udviklingen i den forløbne Periode og væsentlig har medvirket til, at det Tilbageskridt i Dygtighed, som efter Adskilliges Mening er foregaaet, ikke er bleven større. Den store Haandværkerskole, der nu er traadt i Kraft, afslutter saaledes den foregaaende Periode, hvilken den i Virkeligheden burde have indledet, men dens Opgave er derfor ikke mindre vigtig og betydningsfuld, og der er vel næppe Tvivl om, at den ogsaa, naar den faaer det nødvendige Sammen-smeltningsarbeide udført, baade i det Ydre med Hensyn til Localerne og i det Indre med Hensyn til de forskjellige Dele,

hvoraf den er sammensat, vil kunne løse den Opgave, den har paataget sig.

Men samtidig er Tiden skreden frem: den stiller nye Opgaver, og hvad der ved Begyndelsen af den forrige Periode ansaaes for tilstrækkeligt, er det nu ikke mere. Der rører sig et rigt Liv i Udlandet: overalt har man Opmærksomheden henvendt paa Manglerne og stræber at finde Midler og Veie til at afhjælpe dem; det er disse Bestræbelser, i hvilke ogsaa vi bør deeltage paa den efter vore Forhold passende Maade, da Aarsagerne og deres Følger ogsaa her ere de samme.

Udgangspunktet for disse Bestræbelser maa søges i de store Verdensudstillinger. Det er nu blevet Mode at trække paa Skuldrene ad Verdensudstillingerne, ligesom det en Gang var Mode at være begejstret for dem. Humbug hedder nu det, som man den Gang priste som de store »Verdensmarkeder«, Afløserne af Fortidens »Messer«, som de store »Folkestævner«, til hvilke alle Nationer og alle Verdensdele gave Møde, ikke blot med deres ypperste Frembringelser, men ogsaa gjennem deres dygtigste og bedste Repræsentanter. Verdensudstillingerne ere nu komne i Miscredit; de store Ulemper, der ere i deres Følge og som de, man kan gjerne sige selvfølgeligt, ikke kunne frigjøre sig for, træde stedse skarpere frem og lade Mange overse de betydelige Resultater, som de have bragt og endnu ville bringe. Verdensudstillingerne have endnu ingenlunde udspillet deres Rolle*); det har først nylig den sidste Verdensudstilling i Philadelphia paa en eclatant Maade beviist. Med den er den første Periode i de store Udstillingers Historie afsluttet: hvad Europa har begyndt, har Amerika fuldendt. Den første Verdensudstilling i London 1851 indleder paa dette Omraade det nye Tidsafsnit, Verdensudstillingen i Philadelphia afslutter det. Hvorledes Verdensudstillingerne skulle organiseres i Fremtiden, hvilke Former de bør antage, med hvor hyppige Mellemrum de skulle afholdes o. s. v., vedrører ikke denne Sag, ligesom Spørgsmaalet om, hvorvidt Pariserudstillingen i 1878 kun vil blive en Efternøler, der hænges til bag paa de tidligere Verdensudstillinger, eller om den vil indlede det nye Afsnit i

*) At Spørgsmaalet om de Betingelser, under hvilke hvert enkelt Land bør deeltage i en Verdensudstilling, hermed ikke foregribes, er en Selvfølge.

disse Udstillingers Historie, naturligviis endnu ikke kan besvares.

Udstillingen i London 1851 er Stykkets Exposition, Udstillingen i Philadelphia danner dets Slutning, de mellemliggende Udstillinger udfylde de andre Akter, af hvilke nogle ere af større, andre af mindre Betydning for Stykkets Gang. I London 1851 seer man for første Gang Frembringelser fra hele Verden samlede. Det er let at forstaa den Begeistring, denne »Verdensbegivenhed« fremkaldte, thi de fleste Sider af dens Betydning ligge ovenpaa. Men kun Enkelte var det forbeholdt at see dybere ind i Sagens Kjerne, og gennem et af de store Blik, som Udstillingen tillod at kaste over Udviklingen i Fortid og Fremtid at angive dens for Alle betydningsfulde Resultat og at paapege de Veie, der fremtidig burde betrædes. I et lille Skrift: »Wissenschaft, Industrie und Kunst«*) udviklede den tyske Bygmester Gottfried Semper den Fare, som den aandedige Udvikling af Kunsten og Kunsthåndværket løb paa Grund af den Rigdom af tekniske og mekaniske Midler, som Videnskaben stillede til Industriens Raadighed i Forening med Capitalens Indflydelse, eller — som han udtrykker det — »den af den store Capital baarne og af Videnskaben ledede Speculations Indflydelse paa Kunsthåndværket«. Dertil slutter sig da en Paaviisning af Grundene til den Overlegenhed, som den franske Industri paa Udstillingen viser over den engelske, idet her netop baade Capitalen og de mekaniske Hjælpemidler virke sammen med Kunsten og Smagen. Dette Sidste springer da ogsaa Alle i Øinene; man maaler de forskellige Landes Industri op ad hinanden, og gennem en omfattende Virksomhed, der udgaar fra England, men spreder sig til de fleste andre Lande, søger man at afhjælpe de opdagede Mangler. Og at den Betragtning, der ligger til Grund for Sempers Udvikling, er rigtig, viser det Skrift, hvormed Perioden sluttet, og som forholder sig til Philadelphiaudstillingen, som Sempers Skrift til Londonerudstillingen, den tyske Udstillingscommis-

*) »Wissenschaft, Industrie und Kunst, Vorschläge zur Anregung nationalen Kunstgefühles bei dem Schlusse der Londoner Industrie-Ausstellung« von Gottfried Semper, ehemaligem Director der Bauschule zu Dresden. Braunschweig, 1852.

sairs, Prof. Reuleaux's «Briefe aus Philadelphia». Thi hvad er det, der ligger til Grund for Reuleaux's nedsættende Dom over den tydske Industri? At den netop har fulgt den Vei, hvis Farer Semper paapegede: at lade sig bære frem af den mechaniske Udvikling og Capitalen alene. Den har ikke gjort hans Ord til sine, at: »Naar Speculationen indseer, hvad der er til dens Fordeel, vil den opsøge og tilegne sig de bedste Kræfter og gjøre sig til Kunstens og Kunstnernes ivrigste Beskytter«. I dets Sted er den gaaet ud paa Masseproduction af slette Varer til billige Priser. Ogsaa paa anden Maade bekræfter Reuleaux Sempers Udtalelser, idet han henviser til den fremtidige Udvikling af Forholdene i Amerika. Der har jo netop den mechaniske Udvikling naaet sit Høidepunkt, men man har ikke ladet sig blænde deraf og bestræber sig for Tiden ivrigt efter at fjerne alle de »Særheder«, som man pleier at betegne som amerikanske; der indkaldes dygtige Kunstnere fra Europa, og man lader de indenlandske uddanne sig i Udlandet. »Overalt er der Liv, Bevægelse og Iver efter ogsaa aandelig at tilegne sig det, som man allerede besidder materielt*). Og i Modsætning til det hidtil i Tydskland fulgte Valgsprog: »Grobe Waare, grobes Geld« stiller Reuleaux i en Samling Artikler: »Wie sollen wir die deutsche Industrie heben?« — der udgjøre Fortsættelsen af »Briefe aus Philadelphia« og ligesom disse ere fremkomne i »National-Zeitung« i Berlin — Valgsproget »Feine Waare, feines Geld!«

De nye Tider og deres Opgaver staa saaledes fuldstændigt klare. Rundt om i Verden, ikke blot i Europa, men ogsaa i Amerika arbeides der med Iver og Kraft paa deres Løsning. Danmark har endnu ikke taget kraftig fat paa disse Opgaver, skjønt det er vitterligt, at vort Fædreland ogsaa er bleven paavirket af de store Verdensstrømninger. Det er ikke denne Afhandlings Opgave at undersøge, hvorvidt disses Indflydelse strækker sig her hjemme, skjønt Spørgsmaalet: om dansk Industri og Haandværk er gaaet frem eller tilbage i den forløbne Periode, beskæftiger og interesserer Mange. Her skal der kun paavises, paa hvad Maade man i Udlandet har taget fat paa disse Opgaver, og hvorledes Virksomheden for dem har udviklet sig med særligt

*) Syvende Brev.

Eftertryk paa een Side af denne Sag, der hidtil kun i mindre Grad er bleven betonet ved den Omtale, den har været Gjenstand for her hjemme.

»Det er den første Londonerudstillings uforgængelige Betydning, at den belærte os Europæere om den Vanrøgt, hvori Smagen befandt sig, og viste os den Overlegenhed, Orientens Folkeslag besad« *). Men blandt alle de europæiske Lande indtog Frankrig dog den første Rang. Medens England havde lagt Beslag paa omtrent Halvdelen af det Areal, Udstillingen indtog, og havde fyldt det med sine Rigdomme, stillede Frankrig sig i Følelsen af sin Ligeberettigelse og sit Krav paa Verdensherredømmet ved Siden af det og indtog den næststørste Plads. Kampen kom da ogsaa nærmest til at staa mellem disse to mægtige Riger, og Frankrig gik fuldstændigt af med Seiren. I det før nævnte Skrift af Semper udvikler han Grundene hertil. For det Første ere Franskmandene, hvor eftergivende de end kunne være imod Modens Fordringer, dog i mange Punkter haardnakkede og holde med Forkjærlighed fast ved det Overleverede. De forlade kun ugerne de Materialer, hvori de pleie at arbeide, saa vel som de Fremgangsmaader, de ere vant til at følge. Derfra skriver sig da en Sikkerhed i det, de ville; og i de Resultater, de opnaa, hvoraf deres Arbeider som oftest bære Præg. Dette gjælder dog selvfølgelig ikke paa alle Omraader, og netop i de Fag, hvori Frankrig skulde maale sig med Orienten: Fabrikationen af Tæpper, Silketøier o. lign., maatte det ligge under. Hvor meget man end har vænnet sig til at betragte Englænderne som conservative, har den engelske Industri dog stadig været underkastet en Række Forandringer og »Improvements«, der Slag i Slag have forsynet den med nye Redskaber, nye Maskiner, men som, hvor store Fordele de end have bragt, have forstyrret Stabiliteten og Traditionen. Hovedvægten er bleven lagt paa den mekaniske Udvikling. Men for det Andet havde Frankrig forud for England Fordelen af sin fortrinlige Underviisningsmethode. De franske Kunstakademier indeholde Samlinger og Bibliotheker, Tegnesale for de unge Kunstnere, Høresale, hvori der holdes Foredrag over Kunsthistorie, Archæologi, Constructions- og

*) »Die Kunst im Handwerk« von B. Bucher. Wien 1872.

Perspectivlære o. s. v. Disse Foredrag og Øvelser ere henlagte til om Aftenen; om Dagen arbeider Eleven hos den Mester, han har valgt sig til »Patron«. Saaledes er der baade sørget for hans praktiske Uddannelse og for den Underviisning, som han ikke kan faa hos sin Mester.

Paa disse to Hovedpunkter beroer Forskjellen mellem den franske og den engelske Udvikling saaledes, som Verdensudstillingen 1851 i London viser den. Men endnu et Moment drager Semper frem, hvis Betydning vist nok ikke straks blev anerkjendt, men hvori nu ogsaa hans og Reuleaux's Opfattelse mødes, og som er af væsentlig Betydning for den Udvikling, der skal foregaa. Thi hvem er det, som Haandværkeren og Fabrikanten arbeide for, hvem er det, der skal høste Nytten og Glæden af deres Dygtighed og Smag? Det er Publicum. Forstaaer dette ikke at vurdere deres Frembringelser, er Arbeidet tildeels spildt. Det industrielle Arbeides Fremgang kræver som nødvendig Forudsætning Publicums Forstaaelse. Kjøberne maa og skulle forlange gode og smagfulde Arbeider; slappes deres Fordringer, slappes ogsaa Producentens Fordringer til sit eget Arbeide. Derfor indskærper ogsaa Reuleaux i sine Breve det tyske Publicum, at det har en væsentlig Andeel i det Arbeide, der skal udføres for at løfte den tyske Industri; det maa ikke lade sig bestemme i sit Valg alene af Hensyn til Prisen, men skal ogsaa tage et væsentligt Hensyn til Qualiteten; først naar det har belært sine Haandværkere om, at det ikke vil have de daarlige Varer, er der Udsigt til, at disse ville forsvinde. Denne Publicums eller Kjøbernes Opgave lige over for Producenten er overalt den samme, og derved kommer der et nyt Moment ind i Udviklingen. Man tør jo nemlig ikke forudsætte, at Kjøberne gennemgaaende ere saa kyndige og kunstforstandige, at de altid skulde kunne forstaa at vrage, de maa selv veiledes og uddannes, og den Virksomhed, der skal udfoldes for at hæve Industrien, bliver derfor af en dobbelt Art, idet den ikke blot kræver Underviisning og Belæring for Frembringerne, men ogsaa for Forbrugerne.

Heldigviis er der intet stort, gabende Svælg imellem disse to Opgaver. At Haandværkerne skulle have Underviisning, at denne væsentlig bør gaa i Retning af at udvikle og at uddanne deres Smag, og at Kunstkoler ere et af Midlerne hertil, er

klart. En saadan Underviisning kan man vel ikke byde Publicum, men Midlet ligger ogsaa langt nærmere. Thi hvor er det, at man har indhøstet Belæringen om Manglerne og Mislighederne ved den bestaaende Udvikling og har kunnet anstille de Sammenligninger, der have ført til de angivne Resultater? Paa Udstillingerne. Altsaa Udstillinger og Samlinger af Kunst- og Industrifrembringelser ere et Middel til at aabne Publicums saavel som Arbejdernes Øine for de første af de Fordringer, der bør stilles. Og derfor opstiller Semper som et Forslag endnu foruden Foredrag og anden Underviisning — Samlinger af Industriens bedste Frembringelser som den bedste Skole for Folket. Vi skulle nu i det Følgende see, hvorledes Udviklingen er gaaet for sig i de her betegnede Spor.

England gik i Spidsen med Løsningen af de nye Opgaver. Intet andet Land havde et saadant Udbytte af den første Verdensudstilling som det. Hurtigt erkjendte det Frankrigs Overlegenhed og sin egen Svaghed, og med ægte engelsk Energi tog det allerede samme Aar, som Verdensudstillingen blev afholdt, fat paa Reorganisationsarbeidet. Den første Vei, det slog ind paa, var ogsaa den, der laa nærmest. Den af de tidligere anførte Grunde til Frankrigs Overlegenhed, som faldt tydeligst i Øinene, var Beskaffenheden af den Underviisning, der meddeelt i de franske Haandværkerskoler, og det var altsaa naturligt, at det første Skridt, man i England foretog, gjaldt Skoleunderviisningen. Først det næste førte til de af Semper foreslaaede Samlinger.

Allerede samme Aar, som Udstillingen afholdtes, aabnedes der i Westminster med stor Høitidelighed en Elementartegneskole, og dermed var Signalet til den nye Virksomhed givet. Følelsen af, at England laa under paa Udstillingen, fandt sit Udtryk i den saakaldte Surplus - Report af Commissairerne, og det følgende Aar blev der derfor paa Foranledning af Board of Trade oprettet et Departement of practical art for at bidrage til den techniske Underviisnings Fremme, hvilket senere omorganiseredes til et Departement of science and art med det Formaal, at virke dels for den technisk-kunstneriske, dels for den technisk-videnskabelige Underviisning. Dette Departement staaer i Forbindelse med Regeringen, men forsynes af Parlamentet med rige Pengemidler, og har i Aarenes Løb

spredt Hundreder af Skoler og Samlinger over hele Storbritanien. Efter disse fulgte the Mechanics Institutions og derpaa, som Centrum for Bevægelsen i det britiske Rige og som Forbillede for hele Verden, det storartede South-Kensington Museum.

Der bestod allerede tidligere i London en lille Samling af kunstindustrielle Sager i Forbindelse med en Mønstertegneskole. Denne Samling blev Udgangspunktet for South-Kensington Museet. Allerede paa Udstillingen i London 1851 blev der indkjøbt Gjenstande til Museet for et Beløb af 5000 Pd. St., og paa enhver af de følgende Verdensudstillinger benyttede man Leiligheden til at forøge Museets Samlinger ved Indkøb af skjønne Gjenstande. Betydelige Pengemidler stode i saa Henseende til Museets Raadighed; alene paa Udstillingen i Paris 1855 foretoges der Indkøb til et Beløb af 3500 Pd. St., og der er desuden oftere anvendt meget betydelige Summer til Kjøb af enkelte Gjenstande eller hele Samlinger*), men Regeringen saa vel som Private kappedes ogsaa om at forsyne Museet med betydelige Pengemidler, ligesom flere Privatmænd have viist deres Interesse for Foretagendet ved at overlade det deres Samlinger. Derved voksede da Museet op til at blive den største kunstindustrielle Samling i hele Verden. Fra dets foreløbige Plads i Marlborough-House flyttedes det i 1857 til South-Kensington, men stadig forøges dets Samlinger, stadig udvides dets Bygninger, og stadig lægges nye Omraader ind under dets Virksomhed.

Det maa indrømmes, at man ikke lige fra Begyndelsen havde et klart Blik for, hvad South-Kensington Museet skulde udrette. Oprindeligt tænkte man sig kun, at der i det skulde optages Gjenstande, som ikke fandtes i Hovedstadens andre Museer, men J. C. Robinson, der var Museets Bestyrer fra 1853, og som har bragt det op til dets nuværende Storhed, forkastede denne Tanke og udvidede det i Retning af et virke-

*) I det Foredrag, hvormed jeg paa det nordiske Industrimøde 1872 indledede Spørgsmaalet om »Industrimuseernes Betydning for Industrien« (see Beretningen om Mødet S. 130) har jeg givet nogle Detailler om Museets Forøgelse, de anvendte Pengemidler og Samlingernes Benyttelse. For Øvrigt henvises til H. Schwabe: »Die Förderung der Kunstindustrie in England.« Berlin 1866.

ligt Industrimuseum. Det er muligt, at South-Kensington Museet til Trods for sit betydelige Apparat ikke ganske tilfredsstiller alle de særlige Fordringer, der kunne stilles til et saadant Museum, at det strækker sig over Omraader, som det maaskee helst burde holde ude, at dets Samlinger ikke ere ordnede efter de Krav, der kunne stilles til et saadant Museum — jeg kan ikke dømme derom af egen Erfaring — men man maa paa den anden Side ikke glemme, af hvor nyt Datum den hele Bevægelse er, hvor hurtigt den er vokset op til at antage et betydeligt Omfang, og hvorledes det londonske Museum har været banebrydende paa næsten alle de Omraader, som høre herhen; man vil da bedre kunne sætte sig ind i Vanskelighederne ved Organisationen af en heel ny Art af Underviisning.

Og hvori bestaaer da denne nye Underviisningsmethode? Udgangspunktet var at fremme Kunstens og Smagens Indflydelse paa det tekniske Arbejde, og dertil udkræves der fornemmelig Kjendskab til Kunsten og Kunstindustriens Frembringelser i de forskellige Tider og Lande. Man maa gaa tilbage til, hvad Fortiden har skabt, forfølge Stilens og Kunstfærdighedens Udvikling i Tidernes Løb hos de forskellige Folkeslag og saaledes forskaffe sig en Oversigt over den menneskelige Smags og det menneskelige Arbejdes Fremgang gennem de forskellige Slægter for at lære ikke blot af deres Fortrin, men ogsaa af deres Feil. Dertil er det imidlertid ikke nok at have de forskellige ethnografiske, archæologiske eller kunsthistoriske Samlinger; thi Opgaven er ikke blot ethnografisk, archæologisk eller kunsthistorisk. Og en lige saa stor Vildfarelse vilde man gjøre sig skyldig i, ved at tro, at saadanne Samlinger skulde yde Forbilleder til Afcopiering for Nutiden*). Industrimuseerne skulle give Leilighed til gennem en Udvikling af det historisk Givne at tilegne sig det Smagfulde og Gode, hvor det forefindes, at udarbejde dette videre til Fremme for Nutidens Kunstindustri. Dette var Tanken med Industrimuseernes Oprettelse, men denne er allerede bleven ført videre frem.

Det er altsaa naturligt, at Museet i London omfatter Frembringelser af Glas og Porcelain fra alle Lande, Metalarbejder

*) En videre Udvikling heraf vil man finde i et Par Artikler om Industrimuseerne i Tidsskriftet „Im neuen Reich“ for 1873.

fra Middelalderen, Emailarbejder, udskaarne Sager af Træ og Elfenbeen, Vaaben og i det Hele de forskjellige Grene af Kunstindustrien; man kan ligeledes forstaa, at det omfatter baade en Maleri- og en Sculptursamling, men det har efterhaanden strakt sig videre og videre frem, og eksempelvis kan anføres, at det ogsaa indeholder en Samling af Raastoffer og Producter af Dyre- og Planteriget, Samlinger af Underviisningsmateriel, af Constructions- og Bygningsmodeller og lignende praktiske Industrifrembringelser. Man er derved kommen ind paa den Opfattelse af Industrimuseerne, som opstilledes i Specialprogrammet for den 22de Gruppe paa Verdensudstillingen i Wien, hvilken skulde fremstille Industrimuseernes Virksomhed, nemlig den, at disse Museer skulde theoretisk forfølge Udviklingen og Fremskridtet ved Tilvirkningen af enhver Art Gjenstande, saa at den opmærksomme Beskuer derved kunde blive i Stand til at forfølge Lovene for det industrielle Fremskridt i de forskjellige Retninger. Dette er den næste Udvikling, Industrimuseumstanken har faaet, og hvorved den, saaledes som f. Ex. i South-Kensington, kommer til at omfatte hele den industrielle Virksomhed, medens den endnu paa sine Steder kun omfatter den kunstindustrielle, Tydskernes »Kunstgewerbe-Museen«.

Man blev imidlertid ikke staaende herved i South-Kensington. Virksomheden udvidedes til ogsaa at omfatte Udstillinger af laante Gjenstande, ældre Sager, der vare i enkelte Samleres, Kirkers, Lavs eller forskjellige Institutioners Besiddelse, og som nu ved i nogen Tid at udstilles i Museets Localer kom til at yde en større Kreds Gavn og Glæde, endvidere specielle Udstillinger, saaledes som den iaar afholdte Udstilling af den engelske Bogtrykkerkunsts Frembringelser fra dens ældste Dage til Nutiden i Anledning af William Caxtons Hundredeaarsfest, og endelig blev Virksomheden ikke indskrænket til den engelske Hovedstad alene, men udstraktes gennem Vandremuseer til det hele Land. Disse Vandremuseer, en ægte engelsk, praktisk Tanke, indeholde udvalgte Sviter af Museets Samlinger, der, omhyggelig indpakkede og forsendte i særlige Jernbanevogne, gaa hele Landet rundt og udstilles en passende Tid i enhver af Landets Byer, saa at de rige Sam-

linger, Museet indeholder, paa denne Maade kunne virke til Belæring for hele Landet.

Men paa hvem er nu dette Museum særlig beregnet? Ogsaa i saa Henseende har Institutionen efterhaanden udviklet sig i Aarenes Løb. Museet begyndte sin Virksomhed i Forbindelse med Skolerne, og disse ere ogsaa det naturlige Pendant til ethvert Industrimuseum. Et Industrimuseum er imidlertid ikke en blot og bar Skolesamling, til Benyttelse for Eleverne i Tegneklasserne og til Udlaan af Gjenstande ved Foredrag over Kunsthistorie. Det er et offentligt Museum, hvis Samlinger skulle være tilgængelige for Almeenheden, og Museet i South-Kensington var derfor ogsaa hver Dag tilgængeligt, men i Førstningen kun om Dagen; thi endnu havde Bestyrelsen ikke fattet Bestyrelsen af Sempers Tanke, da han vilde, at slige Industri-samlinger skulde være Skoler for hele Folket. Det var dog imidlertid ogsaa her forbeholdt South-Kensington Museet at være banebrydende; i 1857 fattede Bestyrelsen den Beslutning, at Museet skulde staa aabent ogsaa om Aftenen, for at det kunde være tilgængeligt for de arbejdende Klasser paa de Tider, hvor disse havde bedst Leilighed til at besøge det. Og det viste sig da ogsaa, at man her havde truffet det Rette; Museet var langt stærkere besøgt om Aftenen end om Dagen, idet Arbejderne indfandt sig der med deres Familie, som saaledes blev deelagtig i de Indtryk, Museet frembragte. Ogsaa paa Helligdagene har Museet staaet aabent, og Besøget paa disse har undertiden været aldeles overvældende. Og for at gjøre Besøget i Museet saa frugtbringende som muligt for det store Publicum har man, foruden de store videnskabelige Kataloger over Museets Samlinger, i de sidste Aar begyndt Udgivelsen af smaa populære Veiledninger til Forklaring af Museets forskellige Afdelinger.

South-Kensington Museet har saaledes ikke blot udviklet sig uhyre i kvantitativ Henseende i Aarenes Løb, det har ogsaa udviklet sine Opgaver i nye Retninger; det er nu et Museum, der omfatter alle Grene af Industriens Frembringelser fra alle Lande og Tider; det uddanner Tegnere, Mønstertegnere og Modellerere, og derfra har der udviklet sig et Net af Tegneskoler over hele Riget; for at lette Benyttelsen af dets Samlinger haves der et Bibliothek, holdes der Foredrag og ud-

gives der Veiledninger, og ved Siden heraf indbyder det hele Publicum til sig, og derved bliver det en virkelig Opdragelsesanstalt for hele Folket.

Hvad har nu dette Museum udrettet i Forhold til det betydelige Apparat, hvormed det virker? Opgaven var ved dets Grundlæggelse at hæve den engelske Industri, der var gaaet i Forfald. Det er nylig bleven sagt her hjemme, at hvor vigtig og betydningsfuld end faglig Uddannelse er, kræver den dog, at der maa hengaa lang Tid, inden man kan see dens Frugter. South-Kensington Museet og flere af dets Efterfølgere ere et Beviis for det Modsatte. Da Touren kom til Paris i 1855 at samle Folkene til en stor international Sammenkomst, opdagede man allerede, at England var gaaet betydelig frem siden den første Udstilling i London, men Kanontordenen, der lød fra det sorte Hav, forhindrede maaskee den rolige Betragtning af Udstillingens Resultater, og først 6 Aar senere, da en ny Verdensudstilling atter samlede Folkene i London i 1862, fandt den rette Vurdering Sted. I sin Rapport om denne Udstilling fremhæver Michel Chevalier med Anerkjendelse Englands Fremskridt, og mangfoldige Vidnesbyrd ere siden da fremkomne herom. »Det havde ikke mere sin Plads i Bagtravet, men marcherede med i Spidsen for Nationerne«. Men ogsaa reent pecuniært kunde Fremgangen paavises: Schwabe oplyser saaledes, at i de ti Aar, der vare forløbne siden South-Kensington Museet blev grundlagt, var Exportværdien af Speil- og Flintglas, Porcellain, Fajence og enkelte Arter vævede Gjenstande, især Tæpper, bleven flere Gange fordoblet, saa at den i 1862 udgjorde omtrent 97 Mill. Pd. St. Det var altsaa naturligt, at det efter saa forbavsende og utrolige Resultater stod klart for Alle, hvilken Vei der skulde slaas ind paa, og fra nu af blev det en vigtig Opgave trindt om i Europa at skabe Skoler og Industrimuseer og at udvikle disse Institutioner videre.

England er imidlertid ikke bleven staaende paa det Punkt, det havde naaet i 1862 — det gaaer stadig fremad, hvorom følgende Udtalelse af Prof. Herdtle i Stuttgart bærer Vidnesbyrd: »Naar man skaffer sig et Overblik over Resultaterne af den kunstindustrielle Uddannelse i de enkelte Fag hos de forskellige Nationer og opkaster det Spørgsmaal, hos hvilken Nation denne Uddannelse ved sin Indflydelse paa Smag og

Tegning, Farve og Tone har gjort de største Fremskridt siden den forrige Verdensudstilling (Paris 1867), tage vi ikke i Betænkning at tilkende den engelske Nation Forrangen. Saa vel paa den sidste Pariserudstilling som paa Verdensudstillingen i Wien have Englænderne viist, hvad de have lært af og efter den første Verdensudstilling i London 1851. Man seer den uhyre Indflydelse, som South-Kensington Museet ved sine Samlinger og sin Underviisning har haft paa Englands kunstindustrielle Frembringelser. De engelske Arbeider i denne Retning ere gjennemgaaende eiendommelige og mere principrigtige end deres Rivaler, de franske, hvis Former stedse kun bevæge sig i de forskjellige Ludvigers Perioder eller kun fremtræde som blotte Reproductioner af Antiken (Broncefabrikationen, Barbedienne)*).

Frankrigs Opmærksomhed blev snart vakt ved de Fremskridt, den engelske Kunstindustri gjorde, og man begyndte ogsaa der at tænke paa de nye Opgaver og deres Løsning. Noget egentligt Industrimuseum har Frankrig imidlertid endnu ikke faaet, skjønt der arbeides med Iver paa dets Oprettelse, men Franskmandenes conservative Charakter i Forening med den rige Fond, de have at tære paa i de bestaaende Anstalter af beslægtet Natur, og muligviis ogsaa en vis patriotisk Uvillie mod det Fremmede ere vel de væsentligste Aarsager til, at Tanken endnu ikke er bleven realiseret. I Paris findes der nemlig i Louvres Sale foruden andre Museer ogsaa rige og værdifulde Samlinger af kunstindustrielle Gjenstande; Hôtel de Cluny indeholder prægtige Samlinger fra Renaissancens Tid, og medens der disse to Steder saaledes virkes til Gavn for Kunstindustrien, har Conservatoire des arts et métiers taget sig særlig af den mekaniske Industri og byder gennem sine store Samlinger og den dertil knyttede Lærestalt med sit Bibliothek og sine offentlige Forelæsninger over Mathematik, Mechanik, borgerlig Bygningskunst, Kemi, Fysik og beslægtede Æmner en Veiledning for de Industridrivende, som ville udanne sig i de herhen hørende Retninger. Ogsaa paa anden

*) Prof. Ed. Herdtle i Stuttgart: "Musterzeichnungen und Decorationsmalerei" i den preussiske "Amtlicher Bericht über die Wiener Weltausstellung", Bd. 1.

Maade er der sørget for Udviklingen af Smag og Sands for skjøne Former i den franske Industri. De to bestaaende Statsfabrikker, Gobelinsvæveriet og Porcellainsfabrikken i Sèvres, ere ikke blot Værksteder for Forfærdigelsen af de særlige Gjenstande, som deres Navne antyde, men der er til dem ogsaa knyttet baade partielle Industrimuseer, nemlig Samlinger henholdsvis af vævede Sager og af Porcelain saa vel som dertil hørende særlige Fagskoler — saaledes som det i sin Tid ogsaa blev foreslaaet ved den kongelige Porcellainsfabrik i Kjøbenhavn — hvor der uddannes Mønstertegnere og dygtige Arbeidere i de paagjældende Fag; og endelig har ikke blot Paris sin store centrale Tegneskole, men ogsaa en Mængde Provindsbyer, saasom Lyon, Dijon, Amiens, Lille, Rouen o. fl., mindre Tegne- og Fagskoler med og uden Mønstersamlinger, der baade støtte den locale Industri og tillige bidrage til at vedligeholde Skjønhedssansen hos Befolkningen.

Men hvor fortrinlige disse Samlinger end ere, de store som de partielle, og hvor megen Nytte der end er stiftet og stiftes ved dem og de i Forbindelse med dem staaende Underviisningsanstalter, ere de dog endnu ikke Industrimuseer, ligesom deres Oprindelse ogsaa ligger langt tilbage for denne Bevægelses Begyndelse. Louvre og Hôtel de Cluny staa ikke i Forbindelse med Underviisningsanstalter, de ere kun aabne om Dagen og ikke om Aftenen, saa at de ikke kunne komme til at virke paa det store Publicum, og de føre heller ikke Udviklingen saaledes ned til Nutiden, som et Industrimuseum bør gjøre.

Det er imidlertid af Vigtighed for Frankrig at følge med i den nye Retning, hvorpaa Tiden er slaaet ind, for at det ikke skal blive trængt tilbage fra sin fremragende Plads af de andre, ligeledes fremad stræbende, Nationer. Endnu staaer Frankrig som Heelhed uovervunden paa Kunstindustriens Omraade; fra Verdensudstillingen i Wien i 1873 lød Budskabet om den franske Industries Seier, trods de dybe og endnu blødende Saar, der umiddelbart i Forveien vare tilføiede Nationen. »Selv den, der har Mod til« — hedder det i den østerrigske Udstillingsberetning — »i Bevidstheden om Udfaldet af Krigen i 1870 at see ringeagtende ned paa Frankrig, vil dog betænke sig paa at betvivle Værdien af det Arbeide, der udrettes af et Folk, hvis

Gjerning har udviklet sig stor og mægtig gennem Aarhundreder, det Arbeide, som har skabt et flittigt og rigt begavet Folk, og som har bidraget til i Forening med dets fordelagtige Statsorganisation og Beliggenhed at gjøre dette Folk til Verdensbehersker. I Aarhundreder har dette Arbeides Frembringelser ved deres yppige Pragt som ved deres smagfulde Ynde, ved deres Evne til at udvikle sig saa vel som til at antage nye Former været kjendte og skattede af Alverden. Og denne Anerkjendelse er vedbleven, selv da man ogsaa i andre Lande, der vare kaldede til at præstere Noget, begyndte at forsøge sine Evner i saa Henseende og bestræbte sig for at udvikle disse gennem en omhyggelig Pleie og Opdragelse. Og den vil vedblive som forhen, saa længe Frankrig paa Fajencens og Porcellaintilvirkningens, paa Gobelinernes og Silkevæveriernes og paa saa mange andre Omraader forstaaer at give sine Arbeider det Trylleri, for hvilket hele Verden maatte bøie sig paa Verdensudstillingen i 1873^{*)}.

At bidrage til Vedligeholdelsen heraf i Overeensstemmelse med de nye Tiders Fordringer, er den Opgave, den franske l'Union centrale des beaux arts appliquées à l'industrie har sat sig. Det er for at vedligeholde det Supremati, Frankrig altid har haft paa Smagens og Skjønhedens Omraade, at denne Forening er bleven stiftet; den har samlet et Bibliothek, begyndt at anlægge kunsthistoriske Samlinger, der allerede nu ere tilgængelige for Publicum, og ikke blot om Dagen, men ogsaa i Aftentimerne; det virker gennem Oprettelsen af Tegneskoler og endelig ved Afholdelsen af periodiske Kunstudstillinger, af hvilke den femte aabnedes den 1ste August ifjor i det gamle Industripalads i Champs-Élysées. Hvad Conservatoire des arts et métiers er for den mekaniske Industri, stræber denne Forening at blive for Kunstindustrien.

Det Overherredømme, som Frankrig hidtil har besiddet, søger man nu fra flere Sider at gjøre det stridigt. Det er ikke blot England, der er draget i Kampen mod det, ogsaa i Tydskland har man optaget Concurrencen og kalder her til-

*) »Darstellung der Wirksamkeit der Museen für Kunstgewerbe« af Dr. Carl Th. Richter i »Officieller Ausstellungs-Bericht« Hft. 73.

lige i de senere Aar de nationale og politiske Elementer med ind i Kampen.

Inden vi imidlertid betragte Forholdene i Tydskland fra denne specielle Side, skulle vi see dem fra den almindelige. Verdensudstillingen i London 1862, der viste Englands betydelige Fremskridt, blev ogsaa afgjørende for Tydskland. Det Billede, som Tydskland og Østerrig frembød paa denne, var ikke tilfredsstillende. »Og dog har Tydskeren en rig Dannelse og en fra gammel Tid berømt Kunst at raade over. Østerrigeren udmærker sig ved lykkelige Naturanlæg, Sands for livlige Former og Farver, og besidder teknisk Færdighed i stor Maalestok. Men Fremskridtet i det Aarti, der var forløbet siden Verdensudstillingerne toge deres Begyndelse, var her alligevel forsvindende«, siger den før nævnte Forfatter, Dr. Richter.

Og tildeels med den samme Forfatter fortsætte vi: Det Arbejde, man saa længe havde forsømt, maatte nu blive den høieste Lov. I de katholske Egne ved Rhinen, hvor man fra ældre Tid forstod at dyrke Kunst og Kunstindustri, og hvor den katholske Kirke ved sin Pragt bidrog til at understøtte mangt et Kunsthaandværk, fordybede man sig i Kilderne og søgte ved heldigt tilveiebragte Samlinger at tilføre Rhinlandenes Beboeres rige Begavelse en frisk og kraftig Næring. I det sydlige Tydskland, hvor der allerede i Schwaben, München og Nürnberg bestod en livlig Forbindelse imellem Kunstnerverdenen og Haandværket og Industrien, søgte man skyndsomt at fremme denne og skabte med heldigt Resultat Tegneskoler og Underviisningsanstalter for Haandværkere af alle Fag og enhver Arbeidskreds, og tilførte derved den gjenvakte Kunstindustri rige Næringskilder. I Østerrig, hvor allerede tidligere Spørgsmaalet om en æsthetisk Opdragelse var bleven drøftet af Æstetikere og Kunstnere, begyndte nu endog selv Statsmændene at organisere de Midler, ved Hjælp af hvilke man kunde vente at fremme Kunsthaandværket. Den 7de Mai 1863 udgik endelig en keiserlig Haandskrivelse til Erkehertug Rainer, i hvilken Oprettelsen af et »Museum for Kunst og Industri« blev paa-budt. De Skatte, som fandtes i de keiserlige Museer og Slotte, bleve stillede til det nye Museums Raadighed, og Keiserens Liberalitet i saa Henseende bragte ogsaa Landets Adelsmænd og Kirkeprælater, Klostrene og det store Publicum til at yde

rigelige Bidrag til det nye Institut. Allerede den 31te Mai 1864 indbødes Publicum til at besøge det i et foreløbigt Locale og i en keiserlig Haandskrivelse af samme Dato udnævntes Erkehertug Rainer til Museets Protector, Friherre v. Eitelberger til dets Directeur og Professor Jacob Falke til dets første Custos.

Der var saaledes paa een Gang kommet Liv i Tingene i Sydtyskland. Man var bleven sig Opgaven bevidst og arbeidede af alle Kræfter paa dens Løsning, og det skal siges til Tydslands, fornemmelig Sydtysklands Ære, at, skjønt der endnu staaer Meget tilbage at gjøre, bliver der udfoldet en Flid og en udstrakt Virksomhed, som har bragt nyt Liv i den hele Bevægelse og har aabnet denne nye Baner. Hovedopgaven er i Sydtyskland: Kunstindustrien, og de væsentligste Midler til dennes Fremme ere Skoler og Museer.

Man maa imidlertid ikke glemme, hvor vel forberedt Jordbunden i Østerrig var. Baiern er jo et Kunstens Hjem, Wien et Paris i ikke meget formindsket Maalestok; der begyndte Bevægelsen tidligst, og der er den da ogsaa skreden hurtigst frem og har allerede baaret Frugter. Vi skulle nu dvæle et Øieblik ved de meest fremtrædende Punkter.

Ingensteds i Tydskland har man vist nok gjort saa meget for den tekniske Underviisning som i Württemberg, hvis Regering med ualmindelig Iver har taget sig af disse Anstalter, og hvor man i Directeuren for disse, v. Steinbeiss, har fundet den rette Mand til denne Virksomhed. Over dette lille Land er der, foruden en i Stuttgart i Forbindelse med den derværende polytechniske Lærestalt staaende Kunstgewerbeschule, spredt et tæt Næt af »gewerbliche Fortbildungsschulen», der for en Deel tillige ere Fagskoler, medens andre ere blot Tegneskoler og atter andre tekniske Søndags- og Aftenskoler. Men foruden disse har Landet tillige en Samling særlige Skoler saasom Ciseleer- og Væveskoler samt kvindelige Fagskoler, og Antallet af alie disse udgjorde i 1876 ikke mindre end 153, fordeelte i 110 Byer og 43 Landsbyer, med omtrent 600 Lærere og 11,000 Elever. I Spidsen for denne Organisation staaer hovedsagelig det württembergske »Centralstelle für Gewerbe und Handel» — idet flere af Skolerne tillige ere Handelsskoler — tildeels i Forening med Landets Overskoledirection, og denne

første Institution besidder da tillige et »Musterlager«, hvis Bibliothek og Samling af Forbilleder og Mønstre staaer til Skolernes Raadighed. Dette »Musterlager« blev vel oprettet i 1850, men først efter at det var kommet med i den fra England udgaaede Bevægelse, er det blevet til et virkeligt Industrimuseum. Ligesom imidlertid hele den omtalte Underviisning i Württemberg ikke blot gaaer i kunstindustriel Retning, men nok saa meget lægger Vægt paa det reent Techniske, saaledes er »Musterlager« ikke blot et kunstindustrielt Museum, men omfatter ogsaa tekniske og mekaniske Samlinger. — Ogsaa Baden betegnes som en »Mønsterstat« med Hensyn til sine industrielle Fortsættelsesskoler, af hvilke det i 1873 havde 34.

I Baiern har derimod Bevægelsen et kunstindustrielt Præg. Det er især de to Byer, Nürnberg og München, som gaa i Spidsen for denne. Bedømmelsen over Resultaterne af den kunstindustrielle Uddannelse, saaledes som de forelaa paa Wienerudstillingen, tilkjender Nürnberg fremfor nogen anden af Tydscklands Byer »en eiendommelig og temmelig selvstændig stilistisk Retning«^{*)}, og hvis dette er rigtigt, ligge Aarsagerne dertil nær i den gamle, middelalderlige Byes rige Traditioner, det frodige industrielle og kunstneriske Liv i den og dens Omegn og de vigtige Uddannelsesmidler, som den har at raade over. »Die kgl. Kunstgewerbe-Schule«, der stod under den i April 1876 afdøde Directeur v. Krelings Ledelse, indtager et høit Standpunkt, og til den slutte sig flere Samlinger: Galleriet paa Raadhuset, den Merkelske Samling og »Germanisches Museum«, der i Sommer med stor Høitidelighed har fejret sit 25aarige Jubilæum. Men denne Samling, ved hvilken Tydsckernes patriotiske Følelser dvæle med saa stor Stolthed, er dog — skjønt den, ligesom vor chronologiske Samling paa Rosenborg, har sin kunstindustrielle Betydning — nærmest beregnet paa Oldtidsforskeren og Kunsthistorikeren, og man lod sig derfor i Nürnberg ikke nøie med at lade den fungere som Industrimuseum, men aabnede i 1872 »Bairisches Gewerbe-museum«, der har en overveiende kunstindustriel Charakter, og som for nogle Aar siden er flyttet ind i sin egen ny opførte

*) Armand Freiherr v. Dumreicher: »Das gewerbliche Unterrichtswesen« i den officielle Wienerudstillingsberetning Hft. 9.

Bygning. I München findes der ligeledes en »kgl. Kunst-gewerbe-Schule«, der indtager en meget betydelig Rang, og desuden veed man jo, at München er et Kunstens Hjem, hvor store Samlinger, af hvilke »National-Museum« staaer den her omtalte Retning nærmest, bidrage til at vække Smagen og Skønhedssandsen, men noget egentligt Industrimuseum har Baierns Hovedstad ikke.

Østerrig er imidlertid det Land i Sydtyskland, der har gjort de største Anstrængelser og er gaaet længst fremad. »Das k. k. österreichische Museum für Kunst und Industrie« blev, som omtalt, oprettet i Wien ved en keiserlig Haandskrivelse af 31te Marts 1864. Siden da har Museet udviklet sig til en Lærestalt, der i mange Henseender kan sættes ved Siden af South-Kensington-Museet, i enkelte maaskee endog over dette; det har i Østerrig fremkaldt et Liv i den tekniske Underviisning, der i Løbet af en forbavsende kort Tid har baaret rige Frugter. Samtidig med, at Museet selv stadig udvides og forstørres, fremkalder det idelig nye Lærestalter, omorganiserer ældre, uddanner en dygtig og talrig Skare af Arbeidere i Industriens Tjeneste og giver Anledning til en betydelig og instructiv Litteratur. Den Virksomhed, som Museet i saa Henseende udfolder, indskrænker sig imidlertid ikke blot til det Land, hvori det bestaaer; det østerrigske Museum er blevet toneangivende for hele Tydskland.

Vi skulle — tildeels med Veiledning af den før nævnte Dr. Richter — see, hvorledes Museet udviklede sig, og hvilken Virksomhed det har udfoldet. Det havde sin første Bolig i et daarligt Locale i det keiserlige Boldhuus, men selv her lykkedes det at opstille Samlingerne paa en hensigtsmæssig og tiltalende Maade; der blev indrettet en permanent Udstilling af det moderne Kunsthåndværks Frembringelser, og der blev straks fra Begyndelsen oprettet et Gipsstøberi og et fotografisk Atelier til Mangfoldiggjørelse af Samlingernes Forbilleder, medens Benyttelsen af Samlingerne og Bibliotheket blev gjort saa let, som muligt. Hvert Aar besøgte Institutet af over hundred Tusinde Personer, saa at Antallet af de Besøgende fra 1864 til 1870 udgjorde 683,896 Personer. Fra Wien udstrakte det sin Indflydelse til de østerrigske Kronlande ved Hjælp af Vandremuseer og Filialudstillinger, og i Løbet af 5 Aar afholdt det

ikke mindre end 20 saadanne. Samtidig satte Museet sig til Opgave, hvor det gjordes nødvendigt, at sørge for en hensigtsmæssig Omordning af de bestaaende Fagskoler i Egne, der vare Sædet for en eller anden Kunstindustri, eller hvor der var Betingelser for en saadan tilstede. Der staaer nu ikke mindre end 40 saadanne Fagskoler i Forbindelse med Museets store »Kunstgewerbeschule«, som blev grundlagt i 1868, og som foruden at være den i Forbindelse med Museet bestaaende Læreanstalt, tillige staaer i Spidsen for Fagskolerne, forsyner disse med Billeder og Læremidler, og af sine Elever uddanner den en Stab af unge Lærere, hvormed Fagskolerne forsynes, saa at altsaa et eensartet System omspænder den hele Fagunderviisning.

Med det Ry, som Østerrig gennem disse Bestræbelser havde vundet, stillede i 1873 Fordringen om at gøre Wien til Sædet for den kommende Verdensudstilling. Ikke blot skulde da den østerrigske Industri glimre paa Udstillingen med sine Fremskridt og Museet imponere de Besøgende fra hele Verden med sin prægtige Bygning og de Samlinger, denne indesluttede; men man følte desuden Trang til, paa en særegen Maade at fremhæve de Ideer, der havde været saa betydningsfulde for den østerrigske Industri. Udstillingen skulde derfor i en særegen Gruppe omfatte »en Fremstilling af Industrimuseernes og de dermed beslægtede Instituters Virksomhed«, og hertil sluttede sig yderligere en Gruppe, der omfattede Gjenstande, tilhørende Kunst og Kunstindustri fra ældre Tid, hvilke skulde udstilles af Kunstelskere og Samlere. Programmet for den først nævnte Gruppe endte desuden med en Indbydelse til en Congres af Fagmænd paa dette Omraade.

I store Træk, der synes at skyldes Max Müllers Pen, udkastedes i Programmet for den Gruppe, der skulde omfatte Industrimuseernes Virksomhed, et Omrids af disse Museers Betydning. Det slaaes straks fast, at de ubestridelig høre til dem af Nutidens Uddannelsesmidler, som hurtigst have vundet Hævd, saa at næsten enhver Stat i sit Midtpunkt har et Institut af denne Art at opvise. Denne Kjendsgjerning er alene tilstrækkelig til at begrunde et Forsøg paa at give en Fremstilling

af deres Virksomhed*). Og derefter paavises da de forskellige Maader, hvorpaa disse Museer virke: for det Første gennem deres Samlinger, der have æsthetisk Betydning baade for Fagmændene og for Publicum, og for det Andet gennem de med dem forbundne kunstindustrielle Skoler, der ere »det levende Ord til det døde Forbillede, Forklaringen til Mønsteret«.

Det lykkedes imidlertid ikke at realisere Tanken med Hensyn til den nævnte Gruppe paa Udstillingen; denne fik ingen Betydning, og det behøvedes maaskee heller ikke; thi Resultaterne ere senere traadte tydelig nok frem. Men forinden vi betragte disse, er det nødvendigt at dvæle lidt endnu ved Udviklingen saavel i Østerrig som i det øvrige Tydskland.

Museet i Wien er altsaa et Kunstindustrimuseum, men de Fordringer, den mechaniske Industri stiller, ere derfor ikke bleven upaaagtede. Opmuntret ved de gode Resultater af Kunstindustrimuseets Virksomhed, fremtraadte allerede i 1872 den som den senere Generaldirecteur for Verdensudstillingen bekendte Friherre von Schwarz-Senborn med et Forslag om at oprette et Museum for den mindre Industri og Arbeideren, og ved et Decret af 30te Marts 1872 traadte dette derefter i Virksomhed. Det nye Institut, der fik Navnet »Athenæum«, er et Led i Rækken af de Bestræbelser, som særlig i Østerrig udfoldes for at ophjælpe »das Kleinöewerbe« og støtte dette i Concurrencen med den store Industri, ved hvilke der imidlertid ikke skal dvæles her. »Athenæum« skal være det mechaniske Supplement til Kunstindustrimuseet og virke ved lignende Midler som dette; det har Samlinger, Bibliothek og en Skole, og under det er der — ligesom ved hiint — henlagt offentlige Foredrag, som skulle sætte Tilhørerne i Kundskab om Teknikens, Mechanikens, Kemiens og de beslægtede Fags Fremskridt og give den forklarende Veiledning til Institutets Samlinger. »Athenæum« var vel traadt i Virksomhed før Udstillingens Afholdelse, men der erklæres dog, at det først var efter denne og navnlig ved de talrige Gaver og andre Erhvervelser, Institutet gjorde paa Udstillingen, at det fik sin rette Betydning.

Men nu Nordtydskland — Berlin og det nye tyske Rige — hvorledes er Tilstanden der? Ogsaa der har det nye bræn-

*) Program Nr. 12 fra Verdensudstillingen i Wien.

dende Spørgsmaal tændt, og der var Materiale nok, som kunde fænge. Naar allerede Sydtydskland paa Verdensudstillingerne følte, at dets Kunstindustri var de andre Staters underlegen, og havde maattet udfolde saa betydelige Anstrængelser, som dem, vi nys have seet udgaa fra Wien, for at hæve sig, hvor meget mere maatte dette da ikke være Tilfældet med Nordtydskland, der i mange Henseender savnede den rige kunstindustrielle Fortid, som det sydlige Tydskland kunde see tilbage til. Der var man altsaa længst tilbage og mindst forberedt, men netop der vilde man gjerne være længst fremme for at vise det nye tyske Riges Overlegenhed ogsaa for denne Culturbevægelses Vedkommende. Og den nationale Tanke, hvormed denne Bevægelse indlededes i Østerrig, og som endnu der er et væsentligt Moment i den, maatte naturligviis, især efter Krigen 1870—71, finde et kraftigt Echo i Nordtydskland, altsaa særlig i Preussen. Valgsproget blev: at det store, enige Tydskland skulde suge Næring af sin egen Fortids Skatte og derved gjøre sine Arbeidere uafhængige af fremmed Indflydelse og sætte dem i Stand til at skabe en tysk Kunstindustri.

En tysk Kunstindustri, der kan sættes ved Siden af den franske og den engelske eller endog over dem — det er Stikordet. Derfor discuteses Spørgsmaalet ivrigt i Berlin, derfor udfoldes der en betydelig Virksomhed, især siden Pariserudstillingen 1867, som paa dette Omraade stærkt viste Frankrigs Overlegenhed over det preussiske Rige, og Stat og Private kappes om at fremme og støtte denne Sag. Den nye Udvikling fandt imidlertid ingen kunstindustriel Fortid i Preussen, hvori den kunde skyde Rødder, og hvorfra den kunde hente Næring; den kastede sig da over Nutiden og dens berømmelige Bedrifter. Men Krigen og dens Gjerninger ere ikke egnede til at danne et Grundlag for en fredelig, kunstnerisk Virksomhed. »Bismarck i Voks og Moltke i Sæbe«, »Siegesdenkmäler« i Gips — den hele Retning, hvorover Reuleaux i Philadelphia fælder saa stræng en Dom, bleve Resultatet.

Det er ogsaa betegnende, at de Midler, som man i Nordtydskland særlig benyttede sig af til Industriens Fremme, ikke saa meget vare Museer som Skoler; man havde jo i 1866 seet Frugterne af »Skolelærerens« Indflydelse. Der er særlig i Preussen, men ogsaa i de andre Provindser af det tyske Rige

bleven spredt en betydelig Samling af »Gewerbezeichenschulen« og »gewerbliche Fortbildungsschulen«, enten faglige Tegneskoler eller »industrielle Fortsættelsesskoler«, der skulle fortsætte den Underviisning, Almueskolen har meddeelt, med særligt Hensyn til Haandværkerne, og som derfor i større eller mindre Omfang undervise i Tegning, Skrivning og Regning, Naturvidenskab og mekaniske Fag, og som endelig ofte udmunde i Fagskoler. Visse Steder, navnlig hvor der findes store locale Industrier, som f. Ex. i Sachsen, lægges Eftertrykket langt mere paa Fagskolerne end paa Fortsættelsesskolerne*).

Man har imidlertid i Nordtyskland derfor dog ikke undladt at benytte sig af Museerne, men, betegnende nok, skyldte disse vist nok alle privat Initiativ deres Oprettelse. I flere Byer er det de locale Industriforeninger, der have oprettet et Museum eller en »Mustersammlung«, og Industrimuseet i Berlin, der naturligviis kalder sig det tyske Industrimuseum, begyndte ogsaa som en privat Institution. Efter Pariserudstillingen blev der i 1867 gjort Skridt til Oprettelsen af »das deutsche Gewerbemuseum« i Berlin, og i 1868 begyndte dette sin Virksomhed, men »da Anstalten hverken hos Publicum eller særlig hos de Industridrivende fandt den virksomme Understøttelse, som man havde gjort Regning paa ved dets Oprettelse«, maatte Staten træde hjælpende til, og dennes Tilskud beløb sig i Aarene 1868—71 i Gjennemsnit til 6000 preuss. Thaler. Museet, der ikke blot har Samlinger, men ogsaa er sat i Forbindelse med en Skole, hvori der uddannes Lærere til Skolerne i Provindserne, er desuden forsynet med et Bibliothek, lader afholde Foredrag og arrangerer periodiske Udstillinger i Provindserne, ligesom det ogsaa er sat i Forbindelse med et Gipsstøberi, der skal tage Afstøbninger af Museets Modeller til Skolerne i Provindserne. Prøver af disse Gipsafstøbninger vare udstillede paa den nordiske Kunst- og Industriudstilling i København 1872, og flere af dem bleve da indkjøbte af Industriforeningen til den »Nye Haandværkerskole«. I 1872 kunde

*) En udførlig og interessant Skildring af »Fortsættelsesskolevæsenets Organisation og Resultater i forskellige Egne af Tyskland, Schweiz og Frankrig« vil man finde i en lille Bog med oven staaende Titel af Inspecteur ved Aalborg tekniske Skole, H. Østergaard. Aalborg 1877.

Museet imidlertid ikke mere fortsætte sin Virksomhed ved de Kræfter, som hidtil havde staaet til dets Raadighed, og det henvendte sig derfor paany til Staten, som da ogsaa i 1873 tog det under Armene ved at yde det et aarligt Tilskud af 18000 Thlr., hvorhos det blev besluttet at opføre en »monumental« Bygning for Museet paa en Grund, der tilhører den kgl. Porcellains-fabrik, saaledes, at Bygningen skulde vedblive at tilhøre Staten, medens dens Localer overlodes Museet til fri Benyttelse. Museet er nemlig endnu som forhen en Privatinstitution, i hvis Bestyrelse imidlertid saavel Regeringen som Byen Berlin, der ogsaa har ydet det et Tilskud, ere repræsenterede.

Blandt de i Nordtyskland bestaaende lignende Anstalter maa endnu til Slutning særlig nævnes Industrimuseet og Industriskolerne i Hamburg. Allerede i 1767 oprettede det to Aar iforveien stiftede »Hamburgische Gesellschaft zur Beförderung der Künste und nützlichen Gewerbe« en teknisk Underviisningsanstalt, særlig beregnet paa Bygningshaandværkere, og paa Basis heraf og med Understøttelse fra Statens Side blev der den 7de Mai 1865 aabnet en »Allgemeine Gewerbeschule« og den 1ste November s. A. en »Schule für Bauhandwerker«, der nyde et aarligt Tilskud fra Staden af 12000 Rigsmark*). Der synes kun at være een Mening om den fortrinlige Maade, hvorpaa disse Skoler arbeide; i Udstillingsberetningerne fra Wien roses de af dem udstillede Arbeider i høj Grad, og Østergaard siger i sit før nævnte Skrift om dem, at de »saavel ved deres Elevantal, Underviisningens Omfang og den Dygtighed, hvormed de ledes, som ved deres fortrinlige Bygninger og Materiel og de betydelige Pengemidler, der anvendes paa dem, indtage en særdeles fremragende Plads og af Mange betegnes som det fortrinligste, der præsteres i denne Retning — i ethvert Tilfælde i Nordtyskland.« Den største Anerkjendelse fik disse Skoler dog, da Senatet og Borgerskabet besluttede at opføre en særegen og hensigtsmæssigt indrettet Bygning med Localer for dem og Industrimuseet. Den 16de September 1874 var der nemlig, nærmest ved Impulser, modtagne paa Wienerudstillingen, bleven

*) »Mittheilungen über die Allgemeine Gewerbeschule und die Schule für Bauhandwerker zu Hamburg«. Et Festskrift af Skolernes Forstander, Dr. O. Jessen. Hamburg 1876.

aabnet et lille »Museum für Kunst und Gewerbe« i et provisorisk Locale, og dette skulde nu ogsaa, udvidet og forstørret, have Plads i den nye Bygning. Den 14de September 1876 indviedes da den med en Bekostning af $2\frac{1}{2}$ Mill. Rigsmark opførte Skole- og Museumsbygning paa Steinthorplatz, der er indrettet med en mageløs Omhu, men som desuagtet ikke har kunnet undgaa Kritik over den Maade, hvorpaa de forskjellige Localer ere fordeelte mellem den tekniske Skole, Bygningshaandværkerskolen, en Realskole og Museet, hvilke Institutioner alle have faaet Plads i Bygningen. I Anledning af Indvielsen afholdtes der en Industriudstilling i Bygningen, hvilken gav et Overskud af 26000 Rigsmark.

Museer og Skoler ere altsaa de væsentligste Resultater af Udviklingen i Tydskland. Hvad er der nu gennem dem udrettet til Løsningen af de nye Opgaver?

For saa vidt det er muligt at danne sig et sammenhængende Billede af Tilstanden, faaer man nærmest det Indtryk, at der er kommet en betydelig Bevægelse i denne Sag over hele Tydskland, og at denne har baaret sin Frugt i de nævnte Institutioner, men tillige, at disse endnu i mange Henseender ikke ere komne i det rette Spor og derfor heller ikke endnu have kunnet bringe noget væsentligt Udbytte. Hovedresultatet er egentlig: at Tydskland er bleven opskræmmet af sin Dvale; der er gjort, man kan gjerne sige, krampagtige Anstrængelser paa mange Steder; men man har vist nok lige saa ofte grebet feil af Midlerne, som man har valgt de rette. Hele det sidste Decenniums stærke Udvikling i Tydskland har været en Hindring herfor. Under de ydre og indre Kampe, hvor saa Meget skulde omdannes og samarbeides, har en Fredens Gjærning som den, der her omtales, ikke kunnet blive upaavirket af den Uro, som beherskede hele Samfundet. Og netop paa selve dette Omraade har Bevægelsen ikke været mindst. Ophævelsen af Lavsvæsenet, uden at der var bleven sat nogen anden Organisation i Stedet, begyndte at vise sine Følger samtidig med, at de idelige Arbejderbevægelser fremtraadte, og paa samme Tidspunkt var det, at det nye tyske Rige higede efter at skabe sig en til sin politiske Magtstilling svarende Industri, der skulde være masseagtig som Englands og national som Frankrigs. Hvad Under da, at man ofte greb feil ved de In-

stitutioner, som oprettedes netop under en saadan Bevægelse, og at den tyske Industri kom til de Resultater, hvorover Reuleaux fælder en saa stræng Dom*).

Hvad der her er sagt, gjælder naturligviis mere om Nord-end om Sydtydskland, — Østerrig med Baiern og tildeels Württemberg — der i Henhold til, hvad der tidligere er udviklet, har været fordelagtigere stillet. Museet i Wien indtager her den meest fremragende Plads. Det er allerede grundlagt forholdsviis tidlig, og det egner sig netop til at blive et saadant Midtpunkt for Organisationen af denne Art Underviisning over hele Landet, som er nødvendig, skjønt det for Resten hidtil synes ikke ret at have kunnet magte denne Opgave. Det er beregnet baade paa at paavirke det store Publicum og udvikle dets Smag og paa at yde en fagmæssig Uddannelse. I først nævnte Henseende kan saaledes mindes om den litteraire Virksomhed, der er udgaaet derfra. Jacob Falke har skrevet om »Kunsten i Huset« og [dette smagfulde Udstyrelse, Bucher har udgivet den før nævnte Veiledning i Kunsthaandværkets forskellige Grene, medens der i sidst nævnte Henseende navnlig er virket ved de af Museets Directeurer udgivne »Quellenschriften für Kunstgeschichte und Kunsttechnik des Mittelalters und der Renaissance« saa vel som ved Forbilleder og Lign. Det forsyner de industrielle Skoler, der oprettes rundt om i Landet, med Lærere, og afhjælper saaledes den Mangel, over hvilken der saa ofte lyder Klager, at man udenfor de store Byer ikke kan faa de nødvendige Kræfter til Ledelsen af den tekniske Underviisning, og samtidig bidrager det derved til at tilveiebringe Eenhed i Underviisningen over hele Landet. Men foruden disse Virkemaader, som Wienermuseet har tilfælles med sit Forbillede, South-Kensington Museet, maa vist nok fremhæves det særlige Eftertryk, der i Østerrig lægges paa at understøtte og hjælpe de enkelte Industrigrene, der trænge til

*) Som et betegnende lille Exempel paa, hvor vidt Reuleaux's Advarsler mod at anvende Portraiter af politiske Personligheder som Motiv til Prydelser for industrielle Gjenstande, have frugtet, kan anføres, at paa en den 8de September d. A. aabnet international Udstilling af Garveriproducter forhandles en af en driftig Fabrikant forfærdiget Medaille af Læder — med Keiser Wilhelms Portrait.

kunstnerisk Assistance, i hvilken Henseende det synes, som om man der er gaaet noget videre og har udviklet sig noget mere end i Moderlandet England, skjønt denne Udvikling for Øvrigt ikke er indskrænket til Østerrig alene.

Dette opnaaes fornemmelig ved Uddannelsen af Mønstertegnere eller Dessinateurer for bestemte Fag. Skal en Haandværker udføre en eller anden kunstnerisk prydet Gjenstand, da kan han enten selv udkaste en Tegning dertil, hvis han er i Besiddelse af den fornødne Dygtighed hertil; men han vil endda ofte føle sig trykket af, at han ikke har nydt den kunstneriske Uddannelse, der tillader ham at følge sin Smags Indskydelser uden at behøve at frygte for at forsynde sig mod kunsthistoriske eller andre Hensyn — eller han henvender sig til en Kunstner, der skal levere ham en Tegning; men man kan da paa den anden Side ofte høre Haandværkeren klage over, at Tegningen vel er smuk at see til, men umulig at udføre, fordi Kunstneren ikke har forstaaet at tage de praktiske Hensyn, der krævedes. Haandværkeren kjender sit Materiale og veed, hvad der kan bringes ud af det, men savner de kunstneriske Forudsætninger; Kunstneren besidder omvendt disse, men mangler den fornødne Kjendskab til Materialet, der skal behandles, og undertiden ogsaa Øie for, hvorledes den Gjenstand, der seer godt ud i Tegningen, vil komme til at tage sig ud i Virkeligheden. Gjælder det nu kun et enkelt eller nogle faa Pragtstykker, vil en fortsat Samarbeiden mellem Kunstner og Haandværker dog i Reglen kunne føre til et for begge Parter tilfredsstillende Resultat, men anderledes stiller det sig, naar der bliver Tale om at tilføre en heel Industriegreen den fornødne kunstneriske Assistance, forsyne den med nye Motiver, kort sagt, udfylde den Opgave, som Semper saa stærkt betonedes. Lad det f. Ex. være Tæppefabrikationen, man ønsker at ophjælpe i kunstnerisk Henseende. Den staaer maaskee høit i Technik, men man finder, at den bevæger sig i de gamle Baner med Hensyn til de Mønstre og Forbilleder, den følger, at de Forsøg, der af og til gjøres paa at indføre noget Nyt, ere uheldige, og at den trænger til nye og fra Smagens Side sunde Impulser. Dertil vil det ikke være nok, at en enkelt Kunstner engang imellem udkaster en smuk Tegning, som Fabrikanten derpaa med Anspændelse af alle sine

Kræfter udfører, og der saaledes bliver tilveiebragt et enkelt Pragtstykke. Hverken Faget i sin Heelhed eller den enkelte Fabrikant bliver derved ført videre frem. Det, der kræves i saa Henseende, er særlig uddannede Mænd, som i Besiddelse af de fornødne Evner lægge sig efter dette Fag, studere dets Fortid og Udvikling hos andre Nationer, sætte sig grundigt ind i dets Teknik, og paa Basis heraf vie dette deres Kræfter og forsyne det med de fornødne Forbilleder og Motiver. Museet i Wien har stor Fortjeneste af Uddannelsen af Mønstertegnere i denne Retning, og den østerrigske Industri har allerede høstet gode Frugter deraf. Særlige Samlinger af Forbilleder, udgivne af Institutets Lærere i de enkelte Fag og indeholdende Gjengivelser af tidligere Kunstperioders Frembringelser i forskjellige Brancher, yde en god Støtte for disse Bestræbelser.

Men man er ikke bleven staaende herved; man har ogsaa haft sin Opmærksomhed henvendt paa den locale Industri eller den nationale Husflid og har søgt at komme den til Hjælp i dens ofte isolerede Stilling paa Landet, hvor den, overvældet af Tidens Udvikling, let kan gaa til Grunde. Hvor man i saa Tilfælde har troet at kunne udrette Noget, er der bleven udsendt Lærere, grundlagt Skoler eller oprettet partielle Industri-museer med Forbilleder, svarende til den særegne Industri, som fandtes. Exempler, hentede fra vore egne Forhold, ville bedst kunne belyse denne Virksomhed. Enhver veed, at vi f. Ex. i Hedebo-syningen have en national Husflidsgreen, der er ifærd med at uddø. Det er muligt, at den ikke har staaet til at redde, at den maa forsvinde, fordi Modens Fordringer gaa i ganske andre Retninger, ligesom en anden af vore nationale Industriegrene, Tilvirkningen af Jydepotter, efterhaanden vil ophøre, fordi den ikke kan concurrere med Teknikens Fremskridt i Tilvirkningen af emaillede Gryder. Men lad os et Øieblik antage, at dette ikke var Tilfældet, at begge disse to Industrier stode til at redde, naar der blev tilført dem nye, friske Kræfter; nu vel, saa kunde dette muligviis skee ved f. Ex. i Jydepotteegnen at oprette et lille Museum af Leervarer med smukke Former og god teknisk Udførelse, og i Hedeboegnen f. Ex. ved at sende den fornødne kunstneriske Assistance, der kunde forsyne Syerskerne med nye Motiver. Dette er netop skeet paa forskjellige Steder i Østerrig, og Museet er

her atter det fortræffelige Hjem, hvor de Kræfter, der skulle anvendes hertil, kunne faa den fornødne Uddannelse. Det er imidlertid ikke blot i Østerrig, at denne Udvikling har funden Sted, og at der findes Væveskoler, Fagskoler for Glasindustri, Træindustri o. s. v. Vi træffe saadanne Skoler og tilhørende Samlinger mange Steder netop med det Formaal at ophjælpe den locale Industri. Fabrikationen af Alençonerkniplinger har flere Gange været nær ved at gaa til Grunde, men er gjentagende bleven ophjulpet, senest af Napoleon III. Ved Byen Slesvig er der i de sidste Aar opstaaet en lille Underviisningsanstalt med det Formaal at ophjælpe den locale Træskærerindustri, som engang stod saa høit der paa Egnen. Forstanderen Magnussen har kjøbt sig en Eiendom, hvori han har opstillet en Samling af tidligere Tidens kunstnerisk udførte Træskærerarbejder og meddeler Underviisning i dette Fag. Og saaledes kan der rundt om fra paavises Exempler paa partielle Industrimuseer og Skoler med det Formaal at oplive og fremhjælpe den locale Industri og Husfliden.

Der er en særlig Retning i disse Bestræbelser, der ogsaa hører med til Tidens nye Opgaver og som vi derfor ikke kunne undlade at berøre her. Det er den, der gaaer ud paa at drage Kvinden med indenfor denne Underviisnings Omraade for ogsaa at lade de Industrigrene eller Husflidsgjerninger, med hvilke hun beskæftiger sig, nyde Godt af den kunstneriske Paavirkning, som udgaaer fra Industrimuseerne. Der bestaaer ogsaa i saa Henseende en Forskjel imellem Nord- og Sydtyskland. Medens man det først nævnte Sted navnlig lægger Vægt paa at uddanne Kvindens Erhvervsevne, føre hende ind i nye praktiske Virksomheder, der maatte egne sig for hende, og at give hende Leilighed til en god Uddannelse i de forskjellige Gjerninger, hun befatter sig med — hvilket f. Ex. navnlig er Formaalet med den store »Lettestiftelse« i Berlin — søger man i Østerrig navnlig at lede hende i den Retning, som er eendommelig for Museet i Wien, at paavirke hendes Skjønheds-sands og Smag og at uddanne Kvinder til Mønstertegnere og Dessinateurer for de Fag, hvortil de særlig maatte egne sig. Og i Forbindelse hermed staaer en Række Bestræbelser, der udfoldes af Damer som f. Ex. Therese Mirani, der gaa ud paa at lægge de kvindelige Haandgjærningsarbejder, saasom Bro-

dering, Hækling, Strikning o. s. v., ind under Smagens og de kunstneriske Fordringers Herredømme og derved at føie de to Led sammen i den Kjæde, der omslutter Industrimuseernes Virksomhed: den faglige Uddannelse og Paavirkningen af det store Publicums Smag.

Som der før blev sagt, er imidlertid det Hovedindtryk, man faaer af denne Sags Stilling i Tydskland, dog nærmest, at der er kommet Liv i Tingene og en alvorlig Bestræbelse efter at benytte sig af de Midler, Industrimuseerne og de i Forbindelse med dem staaende Virksomheder frembyde til at løse de nye Opgaver. Et Vidnesbyrd om dette Liv er den Samling af gode Tidsskrifter med kunstindustrielle Forbilleder, der udgives paa forskellige Steder i Tydskland. Et andet ere de Udstillinger, der holdes rundt om i dette Land, snart som Forløbere for Oprettelsen af Industrimuseer, snart paa Foranledning af disse paa saadanne Steder, hvor de findes, og ofte med det særlige Formaal at ophjælpe Kunstindustrien. Som den betydeligste af disse maa nævnes den i 1876 afholdte kunstindustrielle Udstilling i München.

Sommeren 1876 var i en ganske særegen Grad rig paa Udstillinger. Foruden den store Verdensudstilling i Philadelphia var der kunstindustriel Udstilling i München, Industriudstilling i Finland, hygieinisk Congres og Udstilling i Brüssel, Udstilling af videnskabelige Instrumenter i London, almindelig jydsk Industriudstilling i Aarhus og blandt de mindre: en af den før nævnte «Union des beaux arts» i Paris arrangeret Udstilling, historisk Udstilling i Christiania, Udstilling i Köln og et Par locale Udstillinger i Carlsruhe og Cannstadt, hvormed Rækken vist nok endnu ikke er sluttet.

Ud af denne Fortegnelse kan der nu udsondres en bestemt Gruppe af Udstillinger, de kunstindustrielle, der i Forbindelse med Industrimuseerne snart som disses Forløbere, snart som Frugter af deres Virksomhed søge at samle Fortids og Nutids Frembringelser til Belæring og Sammenligning*). Den kunstindustrielle Udstilling i München, der holdtes i Glaspaladset i denne

*) I en Artikel i «Dags-Telegraphen» for den 6te September 1876 har jeg under Overskriften «Sommerens Industriudstillinger» givet en Oversigt over de vigtigste af denne Art Udstillinger og deres Formaal.

By i Anledning af den derværende »Kunstgewerbevereins« 25 Aars Jubilæum, var den betydeligste af disse Udstillinger. Medens Afdelingen »Unsere Väter Werke« indeholdt Fortidens Frembringelser, gaves der i en Række Cabinetter Plads for en harmonisk Opstilling af Nutidens kunstindustrielle Arbeider, og dertil sluttede sig endelig en talrig Samling Tegnearbeider fra Skoler rundt om i Tydskland. Men ligesom det var et almindeligt Indtryk, at »Mængden af nyere Gjenstande langt fra kunde opveie den lille Samling af ældre Gjenstande, som var udstillet«, saaledes var man ogsaa paa det mere specielle Omraade baade med Hensyn til Tegnearbeider og kunstindustrielle Frembringelser paa det Rene med, at Nordtydskland maatte vige Pladsen for Sydtydskland, særlig for Østerrig. Denne Erkjendelse i Forening med Reuleaux's samtidig fremkomne Domme vil vel ikke blive uden Indflydelse paa Udviklingen i Nordtydskland, og som et Beviis derpaa kan man maaskee ansee den Udstilling af kunstindustrielle Arbeider, der — ikke uden Modstand fra forskellige Sider — skal afholdes i Berlin ved Udgangen af dette Aar efter Initiativ af Reuleaux.

Saadanne kunstindustrielle Udstillinger, i hvilke Fortid og Nutid maales med hinanden, ere ogsaa bleven afholdte udenfor Tydskland. I Sommer har Amsterdam været Sæde for en saadan. I Anledning af, at den nederlandske Forening for Industriens Fremme i Aar feirede sit 25aarige Jubilæum, er den nævnte Udstilling bleven afholdt i det fra Arbeiderudstillingen i 1870 bekjendte »Paleis voor Volksvlijt«, og ogsaa her var man gaaet tilbage til de gamle Dages Frembringelser. »Alt for længe,« siges der, »varer det nedværdigende Forhold, at det Land, hvis Delfter-Fajence, hvis Fliser til Gulve og Bordplader, hvis Skabe og Tinarbeider fra tidligere Aarhundreder udgjøre Samlernes Lyst, nu kun kan glimre paa Udstillingerne ved Hjælp af sine Colonier.« Og atter her var Spørgsmaalet: »Hvad besidde vi fra ældre Tid? Hvad kunne vi udrette i Nutiden?« Udstillingen omfattede derfor Landets kunstindustrielle Frembringelser fra Fortid og Nutid, men i Forbindelse dermed var der sat en international Concurrence for de bedste Arbeider, der indkom som Forsøg paa Løsning af udsatte Priisopgaver.

Den Bevægelse, som de her omhandlede Spørgsmaal have fremkaldt, spores rundt om i hele Verden. I det engelske Rige har South-Kensington-Museet Aflæggere i Edinburgh, Dublin og flere andre Steder; i Løbet af dette Aar skal der endnu aabnes et Museum i Nottingham. I Tydskland findes der, som allerede omtalt, Museer og »Musterlager« rundt om i forskellige Byer, og flere paatænkes oprettede. Turin har allerede haft et Industrimuseum siden 1862, St. Petersburg har ligeledes et saadant, og selv udenfor Europa kunne disse træffes. Paa Verdensudstillingen i Philadelphia blev der gjort betydelige Indkjøb til et saadant, som skal oprettes i Philadelphia under Navn af »Pennsylvanian Museum of Industry and School of Art«; Boston har allerede et saadant, og det Samme er Tilfældet med New-York, hvor der i »Centralpark« hertil opføres en storartet Bygning, fire Gange saa stor som South-Kensingtons i London. Ogsaa Melbourne har allerede i 1865 faaet et saadant Museum.

Sverig og Norge ere ligeledes allerede komne med i denne Bevægelse. For Sverigs Vedkommende synes dens Udgangspunkt at kunne sættes i den nordiske Kunst- og Industriudstilling i Kjøbenhavn 1872, hvor den svenske Kunstindustri fik Leilighed til at maale sig med den danske, og hvor man paa Basis heraf betonedede Nødvendigheden af et Kunstindustrimuseum. Samme Aar tilbød Juveleren Christian Hammer i Stockholm Staten sine bekjendte Samlinger til Kjøbs, og den 6te November 1872 blev der forelagt »Svenska Slöjdföreningen« i Stockholm en Plan til Oprettelsen af »Svenska Slöjdföreningens Kunstindustrimuseum«, hvilken Plan derefter er bleven realiseret, om end i mindre Maalestok. Men foruden denne og de Hammerske Samlinger besidder Sverig endnu et tredje Element til Oprettelsen af et stort Industrimuseum, nemlig Kong Carl XV.'s rige Samling af Kunstsager, som han testamenterede til Staten. Det synes da ogsaa nu, som om man i Sverig er betænkt paa at tilvejebringe en den svenske Stat værdig kunstindustriel Samling, idet der i Foraaret 1877 er bleven nedsat en kongelig Commission, som skal udarbejde Forslag til Oprettelsen af en saadan. Ogsaa en kunstindustriel Udstilling har nylig været afholdt i Sverig, idet der i den første Halvdeel af dette Aar i »Arveprindsens Palais« i Stock-

holm ved Laan fra private Samlere var tilveiebragt en smuk Samling af ældre kunstindustrielle Arbeider, der vare udførte eller havde hjemme i Sverig.

Christiania havde ligeledes i Sommeren 1876 en lille kunstindustriel Udstilling, og at ogsaa dette Land er med i den Bevægelse, som her omtales, fremgaaer deraf, at der omtrent samtidig med denne Udstilling blev udstedt Indbydelse fra fem ansete Mænd til Oprettelsen af et kunstindustrielt Museum.

I store Træk har jeg saaledes forsøgt at give en Oversigt over en betydningsfuld industriel Bevægelse, der gjennem Industrimuseer, Skoler og Udstillinger har udbredt sig over hele den civiliserede Verden. Tanken vender sig da uvilkaarlig til vore egne hjemlige Forhold for at undersøge, hvorledes vi have stillet os til denne Bevægelse, og hvilken Betydning den har for os. Det forekom mig under Udarbejdelsen af denne Afhandling, at der var Meget, jeg kunde ønske at sige Læseren herom, men idet jeg nu staaer ved Slutningen af dette Arbeide føler jeg, at der til en Besvarelse af Spørgsmaalet vil kræves en Drøftelse af hele det Standpunkt, hvorpaa vor Industri for Øieblikket befinder sig. En saadan vilde imidlertid langt overskride Grændserne for dette Arbeide, men den vil heller ikke være nødvendig. Er det lykkedes mig tilstrækkeligt at fremhæve de Punkter, hvorpaa hele denne Udvikling beroer, vil dens Betydning for vore egne Forhold let frembyde sig, og Hensigten med dette Arbeide vil dermed være naaet.

